

Balkezesség

A bal fogalma nem csak téri irányt jelöl. Nyelvünkben sok olyan kifejezés található – pl. balfék, balfácán, baljóslatú, balsejtelem – amelyek negatív tartalmúak. Az átszoktatott balkezesek talán még ismerik a felszólítást: „Ne a csúnya, hanem a szép kezedet nyújtsd a néninek, bácsinak!”

A bal fogalmához társuló rossz, tisztátalan, alacsonyabb rendű jelentés, mint előítélet, még mindig felfedezhető, noha lassanként már legalább annyi a balkezes ember, mint a jobbos. Nem is olyan régen még a tudomány is alátámasztotta a hiedelmeket, miszerint a balkezesség a rejtett agykárosodás megnyilvánulása, csökkent képességek velejárója.

Itt az ideje, hogy ezeket a társadalmi és nem hiteles tudományos előítéleteket elfelejtsük.

Itt az ideje annak is, hogy a szülő ne rémüljön meg, ha észreveszi gyermeke balkezességét. Főként pedig ne akarja mesterségesen „normális” jobbkezessé nevelni.

Átnevelni, átszoktatni tilos! A tilalom kiterjed a gyengéd és erőszakos módszerekre, a korai és későbbi törekvésekre egyaránt. Nem csak azért, mert az eredmény kétséges, hanem főleg azért, mert a fejlődésbe való mesterséges beavatkozás nagyon ártalmas.

Ismert, hogy az átszoktatás következménye dadogás lehet, mert a féltekékben a beszédcentrum és a kézhasználat központja nagyon szoros kapcsolatban állnak egymással. Torzíthatja a gyermek egész személyiségfejlődését, ha éreztetjük vele másságát, ha saját testének hibás, alkalmatlan használatát. Önértékelése, önbizalma az „én tudom, képes vagyok rá” érzésen alapul, ezt rendítjük meg, ha beleavatkozunk a test-felek feladatmegosztásának kialakulásába.

A balkezesség kialakulása.

Az idegrendszer érése során – ép fejlődési folyamat esetén – agyunk különböző területeinek együttműködése harmonikus, jól szabályozott.

A nagyagykéreg két féltekéjének működése között munkamegosztás van, mindkettőnek megvan a maga sajátos feladata. A munkamegosztás nem csak hely szerinti (strukturális), hanem funkcionális is (pl. beszéd és kézhasználat).

Bal féltekés feladat pl. a jobb test-fél irányítása, ott van a beszédközpont, a logikus gondolkodás területe, stb.

Jobb féltekés feladat a térészlelés, a zenei emlékezet, a képi gondolkodás, a hanghordozás értelmezése, stb.

Hogy jobb- vagy balkezesek leszünk-e, az agyunkba már a születéskor bele van programozva. Ennek akkor még nincsenek látható jelei (talán korai előjelként értelmezhető az ujjszopás?) Ma már a tudósok is azon az állásponton vannak, hogy a balkezességnek genetikai okai vannak.

A gyakoriság önbecsléssel végzett vizsgálatai ellentmondó eredményeket adnak, mert a balkezesek között sokan tartják magukat kétkezesnek, sőt jobbkezesnek is. Ennek magyarázata, hogy a kisgyermek leutánozza környezetének cselekvéseit, szokásait. Ha azt látja, hogy nagyobb testvére, anyja jobb kezébe fogja a kanalat, esetleg ezt fogadja el normaként, ő is jobb kezével eszik majd.

Hogy mennyire befolyásolja a minta a kézhasználat során, talán attól is függ, hogy erős, közepes, vagy gyenge balkezességről van-e szó nála. Talán attól is, hogy mennyire konformista, illetve önérvényesítő személyiség. Ezek az okok még nem teljesen tisztázottak.

A balkezesség kialakulásának a mozgás, kézhasználat érése, differenciálódása folyamán megvannak a normál és eltérő fejlődésre, zavarra jellemző időponti és tüneti kritériumai.

Eltérő fejlődés, zavar lehet az elhúzódtó váltott kézhasználat, a kialakulatlan kezesség, nehezen megállapítható dominancia, lappangó balkezesség, illetve a keresztezett dominancia.

A keresztezett dominanciával kapcsolatban kell említenem, hogy nem csak a kéz esetében beszélünk domináns, azaz vezető szerepű és segítő kézről, de van domináns lábunk, szemünk, fülünk is. Ismert, hogy a futballistáknál előnyt jelent pl. a balláb dominanciája. Ha megfigyeljük magunkat, esetleg megállapíthatjuk, melyik szemünkkel nézünk oda, vagy melyik fülünkkel hallgatunk oda valamire (esetleg a fejtartásunk is elárulja).

Keresztezett dominancia tehát az, amikor nem azonos oldalon van a domináns kéz-szem, kéz-láb, stb. A keresztezett szem-kéz dominanciának egy időben nagy

jelentőséget tulajdonítottak az írás-olvasás zavarok kialakulásában, ez azonban nem bizonyosodott be. Magam is sok ilyen gyerekkel találkoztam, akiknél semmiféle írás-olvasászavar nem volt.

A kezesség – beszéljünk inkább dominanciáról – megállapítására sokféle vizsgálati módszert dolgoztak ki, érdemes is sokfélét használni. Néha rendkívül nehéz a valódi hajlamot megállapítani, hosszas megfigyelés, a szülő és szakember együttműködése szükséges hozzá.

Nagycsoportos korban ajánlatos különösen odafigyelni a gyermek dominanciájára. Mire eléri a tanköteles kort, iskolába megy, valamelyik kezének kellő ügyességre kell szert tennie, hogy akadálytalanul megtanulhassa az írást (olvasást). Váltott kézhasználattal, az író-és rajzeszközök cserélgetésével ez nem sikerül. Nem alakul ki a kezek közötti munkamegosztás (vezető, segítő), a megfelelően ügyes eszközhasználat, a vonalvezetés biztonsága és a rajz, írás nyomatéka. Fontos a rajz fejlesztésének és a sorok alkotásának iránya, de erről a következő alcím alatt.

Teendők a valódi, stabil balkezesség esetén.

Egyetlen megengedett biztatás (de nem presszió!): **„Használd mindig az ügyesebbik kezedet!”**

A jól fejlődő balkezes gyerek testérzése segíti őt annak eldöntésében, hogy melyik az (ha nem segíti, akkor külső segítség kell).

Ha a balkezes gyerek középső- vagy nagycsoportos, és azt látjuk, hogy következetesen a tető baloldalára rajzolja a kéményt, a ház mellé, balra a kerítést, stb., könnyen elképzelhető, hogy számokat, betűket tükörképként fogja leírni, és a tízest így: 01.

Ne rémüljünk meg tőle!

A balkezes gyereknél a természetes rajz, írás irány a test hosszanti középvonalától kifelé, balra van. A jobbkezesek világában, ahol éppen a fordított irány a kötelező, idejében meg kell tanítanunk őt a bal oldali kezdésre és a jobb felé történő fejlesztésre. A tükörképet át kell fordíttatnunk vele. Ez nem átszoktatás! Kényelmetlen ugyan, de ebben az életkorban a gyermek rugalmas, különösebb gond nélkül tudomásul veszi és alkalmazkodik.

Az iskolában érdemes az ültetésre odafigyelni, padtársa lehetőleg az ő jobb oldalán legyen. A tollal való írásnál az elmaszatólódásra kell majd odafigyelnünk. A gyerek írás közben saját írásától nem „elfele” halad, éppen ellenkezőleg.

Sok praktika, eszköz, módszer van, amivel a balkezes gyerek életét megkönnyíthetjük. Ezek több kötetnyi könyvet töltenek meg, lehetetlen mindet felsorolni.

A témával kapcsolatban érdeklődést, vizsgálati és tanácsadási ügyekben megkeresést az alábbi címen fogadok:

dr. Ormainé Huba Judit
gyógytornász, logopédus ny. főiskolai adjunktus
közoktatási szakértő
hubajudit39@gmail.com